

Auke Abma (a), Hans Bisschop (b), Ton van Haaften (c), Riek Hazenbosch (d) & Carly van Tilborg (e)

(a) Maris College, Den Haag

(b) ROC Kop van Noord-Holland, Den Helder

(c) Universiteit Leiden

(d) Revis Lyceum, Doorn

(e) Pieter Nieuwland College, Amsterdam

Contact: a.abma@mariscollege.nl

HBisschop@rockopnh.nl

t.van.haaften@hum.leidenuniv.nl

R.Hazenbosch@revisdoorn.nl

c.van.tilborg@pieternieuwland.nl

Een scanner die overtuigt

1. Inleiding

‘Van welk argumentatieschema is hier sprake? Kies uit: A. autoriteit, B. voorbeelden, C. kenmerk of eigenschap of D. voor- en nadelen’. Of: ‘Welke drogreden zou je hierin kunnen herkennen? A. overhaaste generalisatie, B. onjuist beroep op autoriteit, C. vals dilemma of D. persoonlijke aanval’. Deze vragen komen u vast bekend voor. Dit is de manier waarop er vandaag veelal getoetst wordt of een leerling de argumentatie (en de eventuele foutieve argumentatie) die gebruikt is in een tekst kan doorzien. Deze manier van het bevragen van de argumentatie is echter weinig realistisch. Leerlingen komen dergelijke argumentatieve situaties zelden tegen in de krant of in een tijdschrift. Vaak is de argumentatie niet netjes geordend en zijn de drogreden niet altijd gemakkelijk herkenbaar. Hoe moeten leerlingen die argumenten dan goed herkennen en beoordelen?

Vanwege onze interesse in de rol van argumentatie in de samenleving ontwikkelden we, binnen het docentontwikkelteam (DOT) aan de Universiteit Leiden, een manier om argumentatie in allerlei soorten teksten te kunnen herkennen en beoordelen. Het gaat dan niet alleen om teksten uit kranten, maar ook over teksten uit andere genres. Bovendien is deze manier van analyseren niet alleen toe te passen in de lessen ‘tekstbegrip’, maar past het ook bij lessen ‘schrijven’ en ‘literatuur’. Wij hopen met deze nieuwe methode ons steentje bij te kunnen dragen aan de bewuste geletterdheid van leerlingen, zodat ze beter voorbereid worden op het examen, maar ook beter worden voorbereid op hun rol in de samenleving.

2. Methode

Wat hebben we precies ontwikkeld? We hebben een argumentatiescanner gemaakt. Het houdt in dat de leerlingen een soort gereedschap krijgen dat ze altijd kunnen gebruiken in situaties waarbij geargumenteed wordt (en dat zijn dus niet alleen debatten, maar het komt bijvoorbeeld ook voor in literatuur). De scanner is steeds weer toepasbaar op nieuwe teksten en gaat uit van de zeven stappen van argumentatie (van Eemeren & Snoeck Henkemans 2016). We bespreken in deze tekst twee stappen, als voorbeeld. Met de andere stappen kunt u kennismaken tijdens de workshop of u kunt ze vinden op de site van de Meesterschapsteams (<https://nederlands.vakdidactiekgw.nl/>). Op deze website vindt u ook de uitleg bij de scanner.

De eerste stap van de scanner is het onderzoeken van de context van de argumentatie. Wie is bij de discussie betrokken? Zijn er meerdere discussies tegelijk te herkennen in deze argumentatieve situatie? Waarom nemen de partijen deel aan de situatie? Op die manier zijn leerlingen zich bewuster van het verschil van mening en snappen ze beter waar de discussie om gaat. Stap vijf van de scanner is het uitzoeken hoe de argumentatie gepresenteerd wordt. In feitelijk in de praktijk gebruikte teksten staat het standpunt niet altijd in de inleiding, vind je de hoofdargumenten niet altijd netjes in het middenstuk en worden de argumenten niet altijd netjes herhaald in het slot. Deze stap maakt de leerlingen bewuster van de keuzes die discussiepartijen maken in het presenteren van de argumentatie. Waarom staat het standpunt daar? En waarom komt de schrijver eerst met dit argument?

Binnen de DOT hebben we een viertal lessen ontworpen, Voor deze lessen hebben we gebruikgemaakt van teksten uit verschillende genres. Zo is er een reclametekst, een column, een literaire tekst en een juridische tekst gebruikt. Met behulp van de argumentatiescanner onderzoekt de leerling van welke strategieën de schrijver of spreker gebruikmaakt en of die strategieën effectief zijn. De lessen zijn los te gebruiken, maar kunnen ook na elkaar gebruikt worden. Hetzelfde geldt voor de argumentatiescanner. Als u een les geeft over de presentatie van argumenten, dan kunt u stap 5 (‘Hoe is de overtuigingspoging gepresenteerd?’) en stap 6 (‘Is de presentatie sterk of zwak?’) gebruik-

ken. De bedoeling is dat leerlingen argumentatie beter gaan doorzien en zich afvragen of de informatie die ze krijgen wel voldoende is voor het standpunt dat ingenomen wordt.

3. Onze ervaringen

We hebben de lessen uitgetprobeerd in de klas, voornamelijk in de bovenbouw van het vwo. In een 6-vwo-klas gaven de leerlingen aan dat ze gedwongen werden door de scanner om dicht bij de tekst te blijven. Je moet niet zelf invullen of nadenken wat iemand in een discussie zou bedoelen en wat ze van die bedoeling vinden, maar ze leerden juist om de tekst zelf te analyseren en de gebruikte argumentatie te beoordelen.

Elke stap uit de scanner levert mooie resultaten op. Stap 1 maakt de leerlingen alert dat teksten met een bepaald doel geschreven worden. Dat wordt helaas vaak overgeslagen bij de lessen ‘tekstverklaring’. Stap 2 veroorzaakt vaak discussie in de klas en laat direct zien dat een tekst toch niet zo ‘keurig’ stap voor stap is opgebouwd als het examen ons soms wil doen geloven. Stap 3 is vaak erg moeilijk voor leerlingen. Met voorgemaakte modellen krijg je het door jouw gewenste antwoord. Als je dat loslaat, zie je dat ook de argumentatie niet zo ‘keurig’ stap voor stap is opgebouwd als de schoolboeken ons doen geloven. Stap 4 is met name interessant als je met debat bezig bent. De leerlingen leren hierdoor kritisch denken. Stap 5 is vaak een *eyeopener*: taal manipuleert en stuurt. Stap 6 geeft vaak ook fijne discussies, net als stap 7. Leerlingen zijn na een ronde ‘argumentatiescannen’ vaak verbaasd over wat een tekst met hen, maar ook met de ander doet. Het was voor leerlingen een nieuw inzicht hoe taal gebruikt wordt in de argumentatiepoging. Zo gaven leerlingen uit 5-vwo aan dat ze nu veel meer letten op het gebruik van gekleurde bijvoeglijk naamwoorden in de argumentatie. Taal is dus echt een middel om de argumentatiepoging te versterken of te verzwakken, volgens de leerlingen.

Een klas gaf aan dat de argumentatiescanner bestaat uit korte en overzichtelijke opdrachten. Daardoor konden ze het goed volgen en was het een gestructureerde les. Daarnaast vonden de leerlingen het prettig dat er gebruik werd gemaakt van actuele teksten in de les.

4. Slot

We hopen dat de argumentatiescanner bijdraagt aan het maken van eigen actuele lessen. De lessen die wij hebben ontwikkeld, kunt u gebruiken als *formats* voor deze actuele lessen. Dat hoeven niet alleen argumentatielessen te zijn. Het kunnen bijvoorbeeld ook literaire lessen zijn.

Referenties

- Eemeren, F.H. van & A.F. Snoeck Henkemans (2016) *Argumentatie: Inleiding in het analyseren en beoordelen van betogen*. Groningen: Noordhoff.
- Holst, D. van. (2015). *Argumentatieonderwijs in Nederland anno 2015: Een onderzoek naar het aanbod en de toetsing van argumentatieve vaardigheden als onderdeel van het schoolvak Nederlands in de zesde klas vwo van het voortgezet onderwijs*. Leiden: Universiteit Leiden. [Masterscriptie].